

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ TÜRLER AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

A TEXTBOOK ANALYSIS OF SENIOR PRIMARY EDUCATION TURKISH COURSE BOOKS

Murat SOLAK²

Derya YAYLI³

Özet

Türkçe ders kitaplarında yer alan edebi metinler Türkçe öğretimi için önemli bir araçtır. Bu çalışmanın amacı, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan edebi türleri incelemektir. Bu amaçla Türkçe ders kitaplarıyla ilgili yapılan çalışmalara kısaca temas edilmiştir. Eski ve yeni programın karşılaştırması yapılmıştır. 2006 Öğretim Programına göre Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin taşıması gereken özellikler belirtilmiş ve metin türlerinin önemi üzerinde durulmuştur. 2008-2009 eğitim öğretim yılında okutulan dört farklı yayınevinden çıkan altı ders kitabındaki bütün metinlerin incelendiği bu çalışmada kullanılan türlerin sıklığı belirlenmiş, bulgular üzerinde tartışılmış ve konuyla ilgili önerilerde bulunulmuştur. Ancak serbest okuma metinleri araştırma kapsamına alınmamıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe eğitimi, Türkçe ders kitapları, metin türleri

Abstract

Literary texts that take place in Turkish course books are an important means for teaching Turkish. The aim of this study is to search 6th, 7th and 8th grade Turkish course books in terms of text types. For this purpose, studies concerned with Turkish course books are discussed shortly. New Turkish curriculum is compared with the previous one. According to the 2006 curriculum reading texts that have to contain special features are discussed and the significance of types of texts is emphasized. In this study, all the texts in six books from four different publishing houses taught in 2008-2009 teaching year are examined, frequency of types used are defined; and finally those findings are discussed and implications are made. But free reading texts are not covered in this study.

Key Words: Teaching Turkish, Turkish textbooks, types of texts

GİRİŞ

Bir ülkede eğitimin başarıya ulaşması hazırlanan ders programlarının niteliğine bağlıdır. Ders programları ne derece sağlıklı ise verilen eğitim de o derece başarılı olur. Aynı zamanda programı uygulayacak ve hayata geçirecek olan öğretmenlerin de iyi olması gerekir (Coşkun, 2007). Eski ve yeni Türkçe öğretim programlarına bakıldığında her iki programın da bireylere dört temel beceriyi kazandırmaya çalıştığı görülür. Bunlar: dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Ayrıca bu temel dil becerilerini destekleyen Türkçenin yapısını oluşturan ve işleyiş kurallarını tanımlayan dilbilgisi öğretimi de ayrı bir öneme sahiptir. Eski programa göre tüm bu dil becerileri ayrı ayrı ve öğretmenin etkin olduğu bir ortamda kazandırmaya çalışılırken yeni programda durum daha farklıdır. Türkçe dersi öğretim programında (2006) çeşitli etkinlikler aracılığıyla öğrencilere kazandırılacak bilgi ve becerilerin daha verimli ve kalıcı olmasını sağlanmaya çalışılmıştır. Yeni Türkçe öğretim programı yapılandırmacı yaklaşımı esas almaktadır. Bu yaklaşımda öğrencinin ön bilgilerini harekete geçirme, gelişim düzeyini dikkate alma önemlidir. Bu yaklaşımla temel dil becerileri bir bütün halinde öğrenciler kazandırılmaya çalışılır (Aytaş, 2006). Öğrenci merkezlidir. Öğrenci daha önce edindiği bilgilerden hareketle yeni bilgiler öğrenir. Öğretmen çeşitli etkinlikler vasıtasıyla öğrencilere öğrenecek oldukları bilgileri sezdirir. Bu yaklaşım aynı zamanda öğrenci merkezli yöntem ve teknikleri uygulamayı gerektirir.

Eski program öğrenciyi edilgen ve daha bireysel kılarken yeni program öğrencinin grupta çalışmasını teşvik etmekte, bilgiyi kendisinin yapılandırmasını sağlamakta ve öğrenciyi daha etkin hale getirmektedir. Öğretmen merkezli eğitimden öğrenci merkezli eğitime geçildiği görülmektedir. Eski

¹ Bu çalışma Murat Solak tarafından seminer olarak sunulmuştur.

² Pamukkale Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

³ Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü

programa göre hazırlanan kitaplarda öğrenciye bilgiler hazır verilmekteydi. Öğretmenin ve öğrencilerin sınıf içi yapacağı etkinlikler kitaptaki bilgilerle sınırlı kalmaktaydı. Bu durum öğretmenin esnek ve rahat hareket etmesini kısıtlıyordu. Öğrenciye kendisine hazır sunulan bilgileri öğrenmek kalıyordu. Bu durum öğrenciyi ezberciliğe sevk etmekte ve araştırmacı kimliğini köreltmekteydi. Öz (2006), Türkçe dersinin yaşamımız esnasında kullanabileceğimiz becerileri içerdiği için ilköğretim programında özel bir yere sahip olduğunu, Türkçe dersinin amaçlarının gerçekleştirilmesi için öğretilecek olan bilgilerin günlük hayatla birleştirilmesi ve kullanılabilir bir yöntemle öğretilmesi gerektiğini söylüyor. Bu açıdan bakıldığında yeni programla öğrenci çeşitli etkinlikler yoluyla öğrenmesi gereken bilgiye kendisi ulaşmakta yaparak yaşayarak öğrenmektedir. Etkinlikler öğrenciyi araştırmaya, sorgulamaya ve eleştirel düşünmeye sevk etmektedir. Böylece öğrencinin özgüveni artmakta duyuşsal açıdan hayata daha olumlu bakabilmektedir. Ayrıca yeni program demokratik anlayışın yaygınlaşmasına hizmet etmekte ve böylelikle çağa uygun bireyler yetiştirmesini sağlamaktadır.

Önceki programlarda temel dil becerileri ayrı ayrı ele alınırken yeni programda böyle bir ayrıma gidilmemiştir. Örneğin 1981 programına göre haftada bir ders saatinin yazma çalışmalarına ayrılması uygun görülmüştür. Yeni programda ise böyle bir ayırım yapılmamıştır. Önceki programda hedef-davranış ifadesine yer verilirken yeni programda öğrenci merkezli olarak kazanım ifadesi yer almaktadır. Yine 1981 programında öğrencilere kazandırılacak davranışların yeterince iyi düzenlenmediği ve sınıflara göre farklılaşmanın sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilemediği görülmektedir. Yeni program hazırlanırken 1981 programından farklı olarak birinci ve ikinci kademe için farklı öğretim programları hazırlanmıştır (Coşkun, 2007). Yeni Türkçe öğretim programında tema merkezli eğitim anlayışı söz konusudur. Bu sayede öğrenciler aynı tema içerisinde farklı metinlerle ve konularla karşılaşmakta, önceki edindiği bilgilerle sonrakileri ilişkilendirme olanağı bulmaktadır (Coşkun, 2007).

Programın getirdiği en önemli yeniliklerden biri de ders kitapları konusundadır. Yeni program her sınıf için üç farklı kitabın hazırlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bunlar; metinlerin yer aldığı öğrenci ders kitabı, etkinliklerin yer aldığı öğrenci çalışma kitabı ve bunların her ikisini de içine almakla birlikte dersin nasıl işleneceği konusunda öğretmene rehberlik eden öğretmen kılavuz kitabıdır (Coşkun, 2007).

Ders kitapları, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarının ve her dersin kendine özgü olan özel amaçlarının bireylere kazandırılmasında önemli bir araçtır (Demirel, 1998; Oğuzkan, 1993). Türkiye şartlarında görev yapan öğretmenlerin büyük bir kısmının ders kitaplarına bağlı kalarak eğitim ve öğretimi sürdürdüğü göz önünde bulundurulursa (Sever, 2006) kitapların önemi daha iyi anlaşılır. Çeçen ve Çiftçi'ye (2007) göre ders kitapları "hem eğitim hem de öğretim amacıyla kullanılan temel kaynaklardır. Öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleridir." (s. 39) Yani ders kitapları sadece şekil yönünden değil içerik yönünden de amaçlarımızı hizmet etmelidir.

Geleneksel öğretim uygulamalarında öğretmen merkezli yaklaşımın olması öğrencileri ezberciliğe yöneltmiş ve ders kitapları ana kaynak olma özelliğini sürdürmüştür. Basılı eğitim ve öğretim araçları önemini korumakla birlikte bilgisayar, radyo, teyp ve internet gibi yeni ders araç gereçleri ortaya çıkmıştır. Bu durum yeni yöntem ve tekniklerin kullanılmasını sağlamakla birlikte öğretmen ve öğrenci çalışmalarına yeni bir yön vermiştir (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 2005). Sever (2006), Türkçe öğretiminde yalnızca ders kitaplarına bağlı kalınmasını doğru bulmamaktadır. Türkçe dersinin okuma kültürü edinmiş bireyler yetiştirme fonksiyonu düşünüldüğünde öğrencilerin dilin anlatım gücünü yansıtan farklı türde metinlerle karşılaşması gerekir. Sever'e (2006) göre bu da Türkçe öğretiminde tek kaynaklı uygulamalar yerine, çok uyaranlı eğitim ortamlarının yaratılmasıyla mümkündür.

Tüm derslerde olduğu gibi Türkçe dersinin de temel kaynağı ders kitaplarıdır. Türkçe dersinin temel amacı öğrencilere anadili bilinci kazandırmak ve sahip olduğu anadilini en etkili şekilde kullanmasına olanak sağlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan ders kitapları ise birer araçtır. Bazen tek bir araç kişileri amaca ulaştırırken bazen de bu yeterli olmaz. Türkçe ders kitaplarında yer verilen metinler Türkçe dersinin amaçlarına ulaşmasında önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan düşünüldüğünde metinlerin amaç değil araç olduğu görülür (Aytaş, 2006). Bireylere gerçek anlamda dil bilinci kazandırmak dilimize ait yazınsal türlerin iyi seçilmesiyle mümkündür. Bunları yaparken Türkçe dersinin sadece metin işlenen ve dil bilgisi etkinliklerinin olduğu bir ders olarak algılanmasının önüne

geçilmelidir. Bu açıdan Sever (2006) Türkçe dersinin bir bilgi dersi gibi algılanmasının ve metinden kopuk kuramsal ve soyut dil alıştırmaları yapılmasının öğrencileri ezbere yönelteceği görüşündedir.

Türkçe derslerinde işlenen metinler öğrencilere ana dilini sevdirmesi, kültürel ve tarihi değerlere karşı ilgi uyandırması, bilişsel ve duyuşsal bakımdan birçok beceri kazandırması, öğrencide estetik zevk uyandırması ve çeşitli mesajlar vererek onları eğitmesi açısından büyük öneme sahiptir (TÜDÖP, 2006). Bu bakımdan metinler Türkçe dersi için bir iskelet görevi görmektedir. Yani dersin ayakta kalabilmesi için nitelikli metinlere gereksinim vardır.

Akyol'a (2008) göre metin kelimesi "Bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılmaktadır." (s. 211) Metin kavramına farklı bir bakış olan semiotik bakış metin kavramının sınırlarını genişletmiştir. Önceleri dilsel metinler düşünülürken semiotik bakış açısıyla metin kavramı içerisine resimler, fotoğraflar, filimler, haritalar, grafikler, beden dili vb. işaret ve çizimler dâhil edilmiştir. Akyol'a (2008) göre kapsamlı bir anlam kurma dilsel ve semiotik metinlerin bir arada yorumlanmasıyla mümkündür. İlköğretim okullarımız bu beceri bakımından yetersiz kalmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşım dilsel ve semiotik metinlerin bir arada yorumlanmasına olanak sağlamaktadır. Aytaş'a (2006) göre yazınsal yapıtlar biçim, konu ve teknik özellikler bakımından şiir, hikâye, deneme, masal gibi türleri ayrılır. Yazınsal türler Türkçe öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Türler öğrencilere öğretilirken temel dil becerilerinin birbirleriyle olan bağlantıları dikkate alınmalıdır. Metin türleri Türkçe öğretimi için birer araçtır. Bu bakımdan türlerin nitelik ve içerik özelliklerinin dil becerilerinin kazandırılmasında önemli bir yeri vardır. Türler vasıtasıyla bir yandan öğrencinin dil becerileri geliştirilirken sosyal alanlarda da gelişimi sürdürülmekte, öğrenciye birey olma bilinci kazandırılmaktadır.

Sever'e (2006) göre öğretimin temel gereçleri olan yazınsal ve öğretici nitelikli metinler öğrencinin seviyesine uygun olmalı, ana dilinin özelliklerini, anlatım gücünü ve güzelliğini yansıtmalıdır. Öğrencilere ana dili ile ilgili kuramsal bilgileri öğretmek yerine metinler vasıtasıyla ana dili sevdirmelidir. Türkçe dersi öğrencilere bilgi yüklemeye dersi değildir. Türkçe dersi öğrencinin özelliklerini tüm yönleriyle sergileyebileceği, uygulamaya dayalı bir derstir. Çeçen ve Çiftçi'ye (2007) göre öğrenciler metin türlerinin özelliklerini kavramakla kalmaz bu metinler sayesinde ana dili ile ilgili kuralları öğrenir. Örneğin şiir sayesinde mecazlı söyleyişleri ve söz sanatlarını kavrar. Sever (2006) Türkçe dersinin duygu ve düşünce eğitimi süreci olduğunu belirtir. İnsanı diğer canlılardan ayıran düşünme ve düşündüklerini ifade edebilme özelliği kazandırmak Türkçe dersinin temel amaçlarındandır. Bu özellikleri kazanan bireyler çevrelerine karşı duyarlı hale gelecek ve karşılaştıkları sorunlara çözümler bulabileceklerdir. Bütün bu özellikleri kazandırmak insani ve evrensel nitelikler taşıyan metinler aracılığıyla olur.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2006, s.56) metinlerin içeriği, dil ve anlatımı ve sahip olması gereken özelliklerinden bazıları şöyle sıralanmıştır:

- a) Metinler, Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
- b) Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
- c) Metinler dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
- d) Metinler öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyelerine uygun olmalıdır.
- e) Metinler işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
- f) Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
- g) Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
- h) Metinler öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
- i) Metinler öğrenciye eleştirel bakış açısı kazandıracak özellikler taşınmalıdır.
- j) Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

j) Metinler öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.

k) Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 2/3' ü bütün halinde alınmalıdır. Bütün halinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa çıkarılmalıdır.

l) Her metin öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşinin geçmemelidir.

m) Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.)in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.

n) Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.

Ayrıca Türkçe Öğretimi Programında (2006) 6.,7. ve 8. sınıflarda yer verilmesi gereken türler şöyle yer almaktadır:

6. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup; 7. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi ve 8. Sınıfta; şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan türlerinde metinlere mutlaka yer verilecektir. Bu türler dışındaki türlerde de metinlere yer verilerek öğrencilerin farklı türden metinlerle karşılaşması sağlanmalıdır. (s. 57)

Yeni programın ürünü olan Türkçe ders kitaplarıyla ilgili yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu birinci kademe okutulan Türkçe ders kitapları hakkındadır. Türkçe öğretimi için geçiş dönemi diyebileceğimiz ikinci kademe için yapılan çalışmalar ise daha çok dilbilgisi ve sözcük çalışmalarını, bazı metin türlerini ve belli bir sınıfı hedef alan tür, tema ve değer çalışmalarını kapsamaktadır. Şen (2008) çalışmasında ilköğretim Türkçe dersi öğretim programında değerler konusu üzerinde durmuştur. Çalışma sonucunda altıncı sınıf Türkçe dersi kitaplarının iletmiş olduğu değerler açısından yetersiz olduğu görülmüştür. Özbay ve Melanlıoğlu (2008) Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada kelime hazinesinin önemi vurgulanmış, öğrenciye yeni kelimelerin kazandırılması sırasında dikkat edilmesi gereken noktalar ve kelime öğretim yöntemleri üzerinde durulmuştur. Karatay (2007) kelime öğrenmenin önemi üzerinde ve ana dili ders kitaplarında bu güne kadar kullanılan ve olması gereken kelime öğretme etkinlikleri üzerinde durmuştur. Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu'nun (2007) çalışmasında ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirliği ölçülmüştür. Zorbaz (2007) ise ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime ve cümle uzunluklarının sınıflara göre değişimini ve metinlerin okunabilirlik düzeylerini incelemiştir. Esengül'ün (2006) yaptığı çalışmanın amacı ilköğretim düzeyindeki öğrencilere doğru Türkçeyi öğretmek ve ana dilini sevdiren onun en güzel şekilde yazılıp okunmasını sağlamak amacıyla yazılan Türkçe ders kitaplarının ana dili bilinci, duyarlılığı ve sevgisi kazandırmakta ne kadar yeterli olduğu ya da olmadığını dili doğru kullanmak bakımından belirlemektir. Çeçen ve Çiftçi (2007) çalışmalarında ders kitaplarında kullanılan tür ve temaların sıklığını belirlemiş ve metin türlerinin önemi üzerinde durmuşlardır. Kolaç'ın (2009) çalışmasında ilköğretim Türkçe ders kitaplarında(1-5; 6-8) yer alan metinlerin niteliği ve türlere göre dağılımına bakılmıştır. İncelenen metinlerden doğrudan alıntı yapılarak yorumlanmıştır. Yağmur (2009) tarafından yapılan genel incelemede metin türlerinin çeşitliliğindeki yetersizlik vurgulanmış ve geçmişe göre gelişmiş olan ders kitaplarının üst düzey düşünce süreçlerini ortaya çıkaracak metinleri içerme açısından sorunlu olduğu saptanmıştır.

Çeçen ve Çiftçi'nin (2007) çalışması sadece 6. sınıf kitaplarını kapsamaktadır. Bu açıdan ikinci kademenin diğer sınıfları olan 7. ve 8. sınıf kitaplarının da çalışılması gerekmektedir. Kolaç (2009) hem birinci hem de ikinci kademe Türkçe ders kitaplarını incelediği çalışmasında MEB tarafından hazırlanan kitaplara yer vermiştir. Konunun daha ayrıntılı incelenmesi için diğer yayınevleri tarafından yayımlanmış kitapların da türler açısından çalışılmasına gereksinim olduğu kanısındayız. Ayrıca dinleme metinlerinin de dikkate alınması ikinci kademe için daha zengin bulgular sunacaktır. Tüm bu gereksinimler göz önüne alındığında, bu çalışmanın araştırma soruları şöyle oluşmuştur:

1. İlköğretim ikinci kademe Türkçe kitaplarında yer alan metin türleri ve sıklıkları nelerdir?

2. Yeni Türkçe öğretim programına göre kitaplarda yer verilmesi gereken türlere yer verilmiş midir?
3. Her kitapta kaç farklı tür ve metin vardır?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Bu betimsel çalışma ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinleri tür yönüyle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 2006–2007 yılından başlayarak ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıfları için 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen ve “MEB, Koza, Pasifik ve Batu” yayınevlerince hazırlanan Türkçe ders kitaplarında bulunan toplam 155 metin oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni yazılı belgelerle sınırlandırılmıştır. Dinleme metinleri de çalışma kapsamına alınırken serbest okuma metinleri kapsam dışı bırakılmıştır.

Veri Toplama

Araştırmada belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır (Bogdan ve Biklen, 2003; Karasar, 2006; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Belgesel tarama belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar. Araştırmada veri toplama aracı olarak MEB, Koza, Pasifik ve Batu yayınevlerince hazırlanan Türkçe ders kitapları kullanılmıştır. Bu kitaplardaki metinlerin türleri aynı kitaplar için hazırlanan öğretmen kılavuz kitaplarındaki açıklamalar doğrultusunda tespit edilmiştir.

Veri Analizi

Bu betimsel çalışmada toplanan veriler çalışmanın amacı doğrultusunda frekans hesaplamaları kullanılarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada metin türlerinin kitaplardaki dağılımı esas alınmıştır. Kitaplardan elde edilen bulgular tablolarda sunulmuş ve bulgular yorumlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Metin Türleri, Sıklıkları ve Kitaplarda Yer Alması Gereken Metinler

Çalışmanın ilk bölümünde Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma ve dinleme metinlerinin türleri ve sıklıkları araştırılmıştır. Elde edilen sayısal bilgiler tablo 1, 2 ve 3'te sunulmuş ve tartışılmıştır. Ayrıca Türkçe ders kitaplarında yer alması gereken türlerin yer alıp almadığı da tartışılmıştır.

Tablo 1: MEB ve Koza Yayınevlerince Hazırlanan 6. Sınıf Kitaplarındaki Metin Türlerinin Kullanım Sıklıkları

Türler	MEB	Koza	Toplam
Şiir*	4	4	8
Hikâye*	5	5	10
Deneme*	6	3	9
Tiyatro*	2	2	4
Biyografi	1	2	3
Anı*	1	1	2
Fabl*	1	1	2
Masal*	1	2	3
Mektup*	1	1	2
Gezi Yazısı	2	1	3
Efsane	1	-	1
Haber	1	-	1
Makale	-	2	2

* 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programına göre 6. Sınıf kitaplarında mutlaka yer alacak metin türleri (Kolaç, 2009)

Tablo 1’de görüldüğü gibi mutlaka yer verilmesi gereken türlere her iki kitapta da yer verilmiştir. Deneme türü hariç, iki kitap arasındaki türlerin kullanım sıklığında büyük farklar görülmemektedir. Çok olmasa da bu iki kitabın türleri kullanması açısından bazı farklar vardır. Bu yüzden, bu kitapları tercih eden öğrenciler arasında türleri tanıma açısından küçük bir farklılık olduğu görülür. Sene boyunca bazı

öğrencilerin bazı türlerle bir defa karşılaşması türleri kavrama açısından sorun oluşturabilir. Bu durum aynı zamanda öğrencilere metin türleri açısından karşılaştırma yapmasına fırsat vermemektedir. Çeçen ve Çiftçi (2007) MEB'in 6. Sınıf Türkçe kitabında iki biyografi türü saptamıştır. Ancak bu çalışmada sadece bir biyografi türü yer almaktadır. Yine mektup ve efsane türüne rastlanmazken (Çeçen ve Çiftçi, 2007) her ikisinden de birer tane olduğu görülmektedir.

Tablo 2: MEB ve Pasifik Yayınevlerince Hazırlanan 7. Sınıf Kitaplarındaki Metin Türlerinin Kullanım Sıklıkları

Tür	MEB	Pasifik	Toplam
Şiir*	4	3	7
Hikâye*	5	2	7
Deneme*	4	2	6
Tiyatro*	2	-	2
Biyografi*	1	2	3
Anı*	1	2	3
Fabl	1	2	2
Masal	-	-	1
Sohbet(söyleşi)*	4	2	6
Gezi Yazısı*	1	2	3
Konferans	-	1	1
Didaktik Metin	-	1	1
Makale	2	1	3
Köşe Yazısı	-	1	1
Düşünce Yazısı	-	1	1
Bildirme Yazısı	-	1	1
Fıkra	-	1	1

* 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programına göre 7. Sınıf kitaplarında mutlaka yer alacak metin türleri(Kolaç, 2009)

Tablo 2'de görüldüğü üzere MEB yayınevi mutlaka yer verilmesi gereken türlere yer verirken, Pasifik yayınevi diğer türler hariç mutlaka yer verilmesi gereken tiyatro türüne yer vermemiştir. Bu durum Türkçe Dersi Öğretim Programıyla örtüşmemektedir. Tiyatro çocuğun konuşma kabiliyetini geliştirmesi, eğlenceli bir tür olması, sınıfta canlandırma imkânı sağlayarak göze hitap etmesi, grup çalışmasını gerektirmesi açılarından kitaplarda yer alması gereken bir türdür. Aynı zamanda her iki kitapta fabl yer alırken masal türüne rastlanmamıştır. O yaştaki çocukların hayal dünyalarına hitap etmesi ve öğretici olması dolayısıyla bu iki türün kitaplarda birlikte yer alması uygun görülebilir. Öğrenci fabl ve masal türünü karşılaştırarak konuyu daha iyi kavrayabilir (Yalçın ve Aytaş, 2005).

Pasifik yayınevini hazırladığı kitapta “didaktik metin, düşünce yazıları” gibi ayrı türlerden bahsedilmesi aklımıza soru işaretlerini de beraberinde getirmektedir. Çünkü hemen hemen her metnin öğretici bir yönü vardır. Aynı zamanda deneme, söyleşi, makale, fıkra, köşe yazısı da düşünce yazıları içerisinde yer alır. Metni bu türlerden birine dâhil etmek yerine ayrı bir türmüş gibi düşünce yazısı denmesi öğrenciyi çelişki içerisinde bırakabilir.

Tablo 3: MEB ve Batu Yayınevlerince Hazırlanan 8. Sınıf Kitaplarındaki Metin Türlerinin Kullanım Sıklıkları

Tür	MEB	Batu	Toplam
Şiir*	2	7	9
Hikâye*	4	2	6
Deneme*	3	6	9
Tiyatro	-	-	-
Biyografi	1	1	2
Anı*	1	2	3
Fabl	-	-	-
Masal	-	2	2
Sohbet(söyleşi)*	2	2	4
Gezi Yazısı	1	1	2
Konferans	2	1	3
Eleştiri*	-	1	1
Makale*	2	2	4
Destan*	1	1	2
Roman*	1	1	2

Röportaj	-	1	1
Fıkra	1	-	1
Söylev	2	-	2
Efsane	1	-	1
Haber	1	-	1
Mektup	-	1	

* 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programına göre 8. Sınıf kitaplarında mutlaka yer alacak metin türleri(Kolaç, 2009)

Tablo 3'te görüldüğü gibi Batu yayınevini hazırlamış olduğu kitapta mutlaka yer alması gereken türler bulunurken, MEB yayınevini hazırlamış olduğu kitapta eleştiri türüne yer verilmemiştir. Bu durum Türkçe Dersi Öğretim Programıyla örtüşmemektedir. Aynı zamanda programda metinlerde bulunması gereken özellikler belirtilirken metinlerin öğrenciye eleştirel bakış açısı kazandıracak nitelikler taşıması gerektiği ifadesine yer verilmiştir. Bu durumda eleştiri türünün kitapta yer almaması bir eksiklik olarak görülebilir. Öğrenciyi farklı düşündürmek, yorum yapmasını sağlamak, farklı bakış açıları geliştirmek Türkçe dersinin amaçları arasındadır.

Kitaplarda Yer Alan Farklı Türler ve Metin Sayıları

Her kitapta kaç farklı tür olduğu sorusunun yanıtı Tablo 4'de görülmektedir. Öğrenciler bazı kitaplarda 15 farklı türle karşılaşırken diğerlerinde 10, 12, 13 farklı türle karşılaşabilmektedir. Sınıf seviyesinde düşündüğümüzde 7. sınıf kitapları dışındaki diğer kitaplarda tür çeşitliliği açısından çok büyük farklılık görülmemektedir. Ancak aradaki 5 farklı tür bile kitaplar hazırlanırken kaç farklı türün yer alacağı konusunun dikkate alınması gerekliliğini hatırlatmaktadır.

Tablo 4: MEB, Koza, Pasifik ve Batu Yayınevlerince Hazırlanan Kitaplarda Yer Alan Farklı Türlerin Sayısı

YAYINEVİ	Yer Alan Farklı Türlerin Sayısı
MEB 6. Sınıf	12
MEB 7. Sınıf	10
MEB 8. Sınıf	15
Koza 6. Sınıf	13
Pasifik 7. Sınıf	15
Batu 8. Sınıf	15

Tablo 5'te görüldüğü gibi Batu yayınevine ait olan kitap haricinde diğer kitaplardaki metin sayılarının birbirine yakın olduğunu görmekteyiz. Her ne kadar bu rakamsal ifadeler bize metin türlerinin çeşidi hakkında bilgi vermese de zamanı kullanma konusunda bizi aydınlatabilir. Ayrıca zaman konusunda dikkat edilecek diğer husus da metinlerin uzunluğudur. Bazı metinlerin çok uzun olması öğrencilerin düzeylerine göre bir yeniden düzenlemeyi gerektirebilir..

Tablo 5: Kitaplarda Yer Alan Metin Sayısı

Kitaplar	Metin Sayıları
MEB 6. Sınıf	26
MEB 7. Sınıf	25
MEB 8. Sınıf	25
Koza 6. Sınıf	24
Pasifik 7. Sınıf	24
Batu 8. Sınıf	31

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada elde edilen bulgular yayınevlerinin metin türlerinin dağılımı açısından yeterince titiz davranmadıklarını göstermektedir. Ancak bu değerlendirme sadece sayısal veriler anlamında değerlendirilmelidir. Metinlerin içeriği hakkında böyle bir yargıya varmak ayrı bir çalışma yapmayı

gerektirir. Bu çalışma farklı yayınevleri tarafından hazırlanmış olan ilköğretim ikinci kademe Türkçe kitaplarını türler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular alanyazında yer alan önceki çalışmaları (örneğin, Çeçen ve Çiftçi, 2007; Kolaç, 2009) tamamlar niteliktedir. Bu yüzden, bulgular benzer araştırmalardan elde edilen sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde daha anlamlı bir hale gelmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında gerekli özenin gösterilmediğine dair işaretler taşımaktadır. Türlerin dengeli dağıtılmaması, önemli türlere kitaplarda yer verilmemesi, öğrenci seviyesinin göz ardı edilmesi, gerçek hayatın kitaplara aktarılamaması, metinlerin çok uzun oluşu ve metinler arası okumaya önem verilmemesi başlıca sorunlardır. Bu sorunların çoğu Yağmur (2009) tarafından işaret edilen sorunlarla örtüşmektedir.

Türlerin dağılımının kitaplarda farklılık oluşturması kitapları okuyan öğrenciler arasında farklı türlerle karşılaşmaları açısından dengesizlik oluşturmaktadır. Amaç kitaplara çok farklı sayıda tür koymak değil belli bir türü öğrencilere en iyi şekilde öğretmek olmalıdır. Bu konuda Aytaş (2006) yazınsal türlerin öğretilmesindeki asıl amacın, öğrenciye o türle ilgili yazılı ve sözlü uygulama yapabilmeye yeterli kazandırmak olması gerektiğini söylüyor.

Kitaplara alınan bazı metinlerde öğrenci seviyesine uygunluk göz ardı edilmektedir. Çünkü MEB yayınlarının 7. Sınıf Türkçe kitabındaki “Son Kuşlar” ve “Komşusuzluk” adlı iki metnin Batu yayınları 8. Sınıf Türkçe kitabında da yer aldığı görülmektedir. Yine MEB yayınlarının 6. Sınıf Türkçe kitabında yer alan “Mavisini Yitirmiş Yaşamak” adlı metne Batu yayınları 8. Sınıf Türkçe kitabında da rastlanmaktadır. Bu dengesizliğin giderilmesi öğrenci ve öğretmenler açısından kafa karışıklığını da giderecektir.

Metinler kitap içerisine yerleştirilirken zamanlama gerçek hayat koşullarına uydurulmalıdır. Örneğin Pasifik yayınlarının 7. Sınıf Türkçe kitabını ele aldığımızda bunu görmekteyiz. 5. tema olan Alışkanlıklar’da yer alan “Kendimizi Nasıl Geliştirebiliriz?” adlı metnin içeriğine bakıldığında okulların açıldığı ilk hafta işlenmesi uygun olacaktır. Çünkü metin okulların açılmasından bahsetmektedir. Fakat bu metin öğretmen kılavuz kitabındaki yıllık planda belirtildiği üzere 1-11 Nisan tarihleri arasında işlenmektedir.

Türkçe kitaplarında çok uzun metinler yer almaktadır. Bu açıdan öğrencilerin seviyesi dikkate alınmalıdır. Aytaş ve Yalçın (2005) “13-15 yaş grubu çocuklarına hitap eden eserlerdeki cümleler 7-10 kelimededen oluşmalıdır ve metinler anlamını bildikleri 700 kelimeyi aşmamalıdır.” (s. 42) demektedir. Türkçe kitaplarındaki metinlerden gereği gibi yararlanmak için metinlerin uzunluğunun öğrencilerin seviyelerine uygunluğu ile ilgili bir çalışma yapılabilir.

Yalçın ve Aytaş (2005) masal, destan, efsane, fabl, hikâye, roman, biyografi, gezi yazısı, deneme, fıkra, sohbet, şiir ve tiyatro gibi türlerin çocukların eğitimdeki önemine vurgu yapmaktadır. Bütün türlerden eğitime katkıları yönüyle yararlanmak gerekir. Ayrıca metinlerin seçiminde türünün en güzel örnekleri olmasına dikkat edilirse öğrencide anadili bilinci oluşmasına ve onun okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olur.

Programda metinler arası okumadan bahsedilmesine karşılık bu konuyla ilgili yeterli sayıda etkinlik görülmemektedir. Öğrencinin karşılaştırma yapmasına ve eleştirel düşünmesine yardım eden bu etkinliklerin göz ardı edilmemesi gerekir.

Yukarıdaki saptamalar ışığında, Türkçe öğretmenleri kendi derslerinde metinlerin sıralamasında küçük değişiklikler yaparak sorunların bir kısmını çözebilirler. Okul yönetimleri de onlara bu süreçte yardımcı olmalı ve bu değişiklikler okuldaki tüm öğretmenler tarafından uygulanmalıdır.

Yayınevleri bu çalışmanın ve diğer çalışmaların bulgularını dikkate alarak gerek kitapların yeni baskılarında gerekse yayınlayacakları yeni kitaplarda benzer sorunların tekrarından kaçınmalıdırlar. Bu konuda öğretmenler ve okul yönetimlerinin dönütleri de oldukça önemlidir.

Ayrıca bu sorunlar Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının denetiminde en aza indirgenmeye çalışılmalıdır. Gerek bakanlık gerekse akademisyenler tarafından yapılacak yeni çalışmalarla Türkçe ders kitaplarının daha kaliteli boyutlara getirilmesi önemlidir. Böylece anadili eğitimimizin niteliği hızla arzu edilen düzeye ulaşacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (2008). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aytaş, G. (2005). Edebi türlerden yararlanma. *Milli Eğitim*, 168, 261-276.
- Bogdan, R.C., & Biklen, S.K. (2003). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods* (4th Edition). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Coşkun, E. (2007). Geçmişten günümüze Türkçe öğretimi. Kırkkılıç, A. ve Akyol, H. (Ed.). *İlköğretimde Türkçe Öğretimi* (ss.1-13). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çeçen, M.A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim*, 173, 39-49.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. ve Melanhoğlu, D. (2007). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 206-219.
- Demirel, Ö. (1998). Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi. Topbaş, S. (Ed.). *Türkçe öğretimi* (ss. 147-155). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Esengül, M. (2006). *İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil ve Anlatım Yanlılıkları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatay, H. (2007) Kelime Öğretimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 141-153.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (2005) “*Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin*” *Türkçe Öğretimi*, Ankara, Engin Yayınevi.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6,7,8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim Terimleri Dözlüğü* (3. Baskı). Ankara: Emel Matbaacılık.
- Öz, M.F. (2006). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özbay, M. ve Melanhoğlu, D. (2008). Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 30-45.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap.
- Sever, S. (2006). Türkçe Öğretiminin Çözülemez Sorunları, *Varlık*, 1189, 8-16.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-779.
- Yağmur, K. (2009). Türkçe Ders Kitapları Dil Gelişimini Ne Oranda Desteklemektedir? *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama*, 2, 53-64.
- Yalçın, A. ve Aytaş G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zorbaz, K.Z. (2007). Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 87-101.

Çalışmada İncelenen Türkçe Ders Kitapları

- Altan, A. ve ark. (2008). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

- Altan, A. ve ark. (2008). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Erol, A. ve ark. (2008). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Kapulu, A. ve ark. (2008). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6*. Ankara: Koza Yayınları
- Kurt, M. (2008). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8*. İstanbul: Batu Yayınları
- Yangın, B. ve ark. (2008). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7*. Ankara: Pasifik Yayınları